

«Εμείς» του Ζαμιάτιν στο «Άττις»

Όπως ο Ντοστογιέφσκι

Λέανδρος Πολενάκης

31/05/2015

Γεννημένος το 1884 ο Ρώσος συγγραφέας Γιεβγκένι Ζαμιάτιν, με σπουδές μηχανικού, αρχικά υποστηρικτής της επανάστασης, ύστερα αντίπαλός της, όπως ο Ντοστογιέφσκι, καταδιωγμένος πρώτα από το τσαρικό καθεστώς, ύστερα από τον Στάλιν, γράφει στα 1923 το μυθιστόρημα «Εμείς», μια «δυστοπία» (ουτοπία από την ανάποδη) που υποτίθεται ότι ενέπνευσε τον Όργουελ και τον Χάξλεϊ να συνθέσουν τα έργα τους «1984» και «Γενναίος καινούργιος κόσμος».

Η υπόθεση εκτυλίσσεται σε μελλοντικό χρόνο, μετά από έναν διακοσαετή παγκόσμιο πόλεμο, κατά τη διάρκεια του οποίου μεγάλο μέρος του πληθυσμού αφανίστηκε, χώρες καταστράφηκαν και τα εναπομείναντα κράτη ενσωματώθηκαν σε μια ολοκληρωτική πολιτεία, το Μονοκράτος. Τον απόλυτο έλεγχο έχει ο «Ευεργέτης», που συγκεντρώνει στο πρόσωπό του όλες τις μορφές εξουσίας. Ο «Ευεργέτης», στο όνομα του «γενικού καλού», με πρόσχημα την προστασία της έννομης τάξης και της ευρυθμίας του κράτους, καταλύει κάθε μορφή ιδιωτικότητας και ατομικών δικαιωμάτων. Οι πολίτες έχουν οικειοθελώς απεμπολήσει την ελευθερία τους και απογυμνωθεί από κάθε είδους νομική υπόσταση με αντάλλαγμα την ψευδαίσθηση μιας ευτυχίας που εξισούται με την υλιστική ευδαιμονία και την απελευθέρωση από τον ζυγό της ευθύνης. (Μεταφέρω από το αναλυτικό σημείωμα της Μαρίας Σικιτάνο, στο βιβλίο - πρόγραμμα της παράστασης).

Το «Εμείς» χαρακτηρίζεται συχνά ως «φουτουριστικό» μυθιστόρημα, αλλά αυτός ο όρος δεν είναι απόλυτα δόκιμος. Το κίνημα του φουτουρισμού, που έφθασε στην ακμή του στις πρώτες δεκαετίες του περασμένου αιώνα, χαρακτηρίζεται από τη λατρεία και την αποθέωση της μηχανής. Οι οπαδοί του, που πίστεψαν ότι η μηχανή ελευθερώνει τον άνθρωπο και ονειρεύτηκαν ένα ολικά τεχνοκρατούμενο μέλλον, τελικά διασπάστηκαν. Ένα κομμάτι τους προσέγγισε τον φασισμό (Μαρινέττι) και ένα άλλο

προσχώρησε στους μπολσεβίκους (πρώιμος Μαγιακόφσκι). Ο Ζαμιάτιν φοβάται, αντίθετα, κυρίως στο μυθιστόρημά του «Εμείς», ξορκίζει με κάθε τρόπο την επερχόμενη κυριαρχία των μηχανών και τον μηχανιστικό τρόπο οργάνωσης της κοινωνίας, ασκώντας, επιπλέον, δριμεία κριτική στον αφελή, ρηχό «φουτουρισμό» των συγχρόνων του. Το «Εμείς» μπορεί, κατά συνέπεια, να χαρακτηριστεί ως έργο μελλοντολογικό, αν επιθυμούμε προφητικό, που δεν αναφέρεται μόνο στη σταλινική εποχή αλλά και στη σύγχρονη ασύδοτη «δημοκρατία των αγορών». Όχι έργο στενά «φουτουριστικό». Αυτά, για χάρη της επιστημονικής ακριβολογίας.

Πρόγονοι του «Εμείς» είναι, ασφαλώς, ο Παύλος, ο Γκόγκολ, ο Ντοστογιέφκι, εκ των ελασσόνων ο Αντρέγιεφ, ίσως, από ένα διήγημά του («Ο τοίχος»), και, βεβαίως, ο μεγάλος Κάφκα, ενώ πίσω από όλους, έσχατος «ερχόμενος», χαμογελά αινιγματικά ο Διόνυσος - Κούρος των «Βακχών». Στον κόσμο του «Μονοκράτους» εισβάλλει ξαφνικά μια αινιγματική γυναίκα, για να θυμίσει στους ενάριθμους ότι η φύση του ανθρώπου είναι διττή: ένστικτο και λογική. Να αντιστέκεσαι στο διονυσιακό στοιχείο σημαίνει να καταπνίγεις τον στοιχειακό πυρήνα σου. Τιμωρία σου θα είναι η απότομη και τέλεια κατάρρευση των εσωτερικών φραγμών.

Η επανάσταση αποτυγχάνει, η κοινωνία δεν την στηρίζει, η γυναίκα - Διόνυσος θανατώνεται, αλλά η διαδρομή δεν ήταν μάταιη. Η Ιστορία δεν έχει τέλος, δεν υπάρχει τελευταία επανάσταση.

Η παράσταση της «Ομάδας Σημείο» στον νέο χώρο του θεάτρου «Άττις», σε σκηνοθεσία, θεατρική απόδοση, σκηνική εγκατάσταση, του Σάββα Στρούμπου, σε καλή μετάφραση από τα ρωσικά του Δαβίδ Μαλτέζε, άυλη μουσική της Έλλης Ιγγλίζ, δημιουργικούς φωτισμούς του Κώστα Μπεθάνη, ωραία κοστούμια της Μαρίας Παπαδοπούλου, διαβάσει το έργο σωστά, στη μελλοντολογική, όχι φουτουριστική του διάσταση και στην ηθική του υπόσταση (Δίκη). Μια προσέγγιση ομόλογη, ομότροπη του έργου, με ζυγισμένα, ίσα μοιρασμένα ποσά σώματος και διάνοιας. Τα σώματα σκέπτονται καμπυλούμενα, η διάνοια έχει (βαρυντικό) σώμα, η παράσταση, για να το πω με δύο λέξεις, έχει ζωτικό μύθο. Ο Δημήτρης Παπαβασιλείου (Ευεργέτης) είναι, μονολεκτικά, έξοχος, μια φιγούρα του απολύτου. Η Έλλη Ιγγλίζ (Αφηγητής) κάνει τη δουλειά τού «μπαλαντέρ», σαρώνει, μοιράζει παιχνίδι. Η Ελεάνα Γεωργούλη (I-330) με σωματικούς

χειρισμούς «ξυράφι». Η Έβελυν Ασουάντ (O-90) μέσα σε ό,τι κάνει. Ο
Δαβίδ Μαλτέζε (D-503) ακρογωνιαίος λίθος.